

PREDGOVOR

Bibliografija rasprava i članaka – Kazalište u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1826–1945 izlazi u 16. i 17. knjizi retrospektivne Bibliografije rasprava i članaka Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža. U njoj donosimo selektivnu bibliografiju rasprava i članaka o povijesti i teoriji kazališta (dramskoga kazališta, jer balet, opera i opereta obrađeni su u 13. i 14. knjizi), o kazališnom životu te dramskim i kazališnim umjetnicima i djelatnicima u nas i u svijetu objavljenih u periodici na području današnjih samostalnih država Hrvatske te Bosne i Hercegovine od godine 1826, iz koje datira najstariji ovdje zabilježen novinski osvrt na kazalište, do godine 1945. Uz njih, u ovu Bibliografiju uvršteni su i oni članci i rasprave koji su u tom razdoblju objavljeni u periodici obuhvaćenoj popisom što ga je Leksikografski zavod proveo i organizirao u tijeku 50-ih godina na cijelom području tadašnje Jugoslavije, a relevantni su za kazalište u Hrvatskoj te Bosni i Hercegovini. Naći će se ovdje, dakle, i svi popisani članci o hrvatskom odnosno bosansko-hercegovačkom kazalištu bez obzira na mjesto njihova objavljivanja, a svim tim člancima u fazi verifikacije dodan je i poveći broj novopopisanih članaka, čime je znatno obogaćen taj segment Bibliografskoga kataloga Leksikografskoga zavoda. U Bibliografiju su uvršteni i članci o djelovanju u drugim kulturnim sredinama kazališnih ljudi rođenih na području Hrvatske te Bosne i Hercegovine.

Nekoliko je razloga, dijelom načelnih, dijelom tehničkih, zbog kojih su u ove dvije knjige objavljeni članci i o hrvatskom, i o bosansko-hercegovačkom kazalištu, a ne o kazalištu na cijelom području bivše Jugoslavije (kao što je to bilo u knjigama 1–14 Bibliografije rasprava i članaka, osim u Bibliografiji Miroslava Krleže [15], koja je iznimka u tom nizu) ili pak samo o hrvatskom kazalištu i kazališnom radu ljudi rođenih u Hrvatskoj (kao što bi bilo da smo ovu Bibliografiju radili sukladno kriterijima nekih drugih zavodskih edicija, primjerice Hrvatskoga biografskog leksikona).

Raspadom druge višenacionalne južnoslavenske države Leksikografski zavod prestao je obavljati dio dotadašnjih leksikografskih poslova. Tako se, primjerice, nakon šestoga sveska obustavio projekt Enciklopedije Jugoslavije i pokrenuo projekt Hrvatske (opće) enciklopedije. Zavod, razumije se, i dalje ispunjava svoju obvezu čuvanja svekolike građe, pa tako i bibliografske građe pohranjene u Katalogu, i njezina stavljanja na raspolaganje svim zainteresiranim korisnicima, ali više nema obvezu njezine obradbe i objavljivanja u vlastitim publikacijama. To je glavni načelni razlog selektivnoga pristupa Bibliografiji rasprava i članaka o kazalištu. Dva su pak razloga zbog kojih se nismo ograničili samo na Hrvatsku nego obuhvatili i Bosnu i Hercegovinu. Uz Hrvatsku, Bosna i Hercegovina jedina je država u kojoj su Hrvati konstitutivni narod, a njihov rad u bosansko-hercegovačkom kazalištu do 1945. nismo ni mogli ni htjeti razdvajati od rada pripadnika drugih naroda i etničkih skupina. Osim toga, kazališne veze Hrvatske s Bosnom i Hercegovinom bile su u razdoblju na koje se odnosi ova Bibliografija mnogo intenzivnije i čvršće od kazališnih veza Hrvatske s drugim nacionalnim i kulturnim sredinama.

Ostali su razlozi, rečeno je, tehničke naravi, a odnose se prije svega na nedostupnost dobrog dijela periodike ne samo suradnicima na ovoj Bibliografiji, nego i većini njezinih budućih korisnika, potom na razlike u izdanjima pojedinih dnevnih novina, na probleme s angažiranjem vanjskih suradnika u drugim državama te stoga i nemogućnost verifikacije većine članaka i rasprava objavljenih u drugim sredinama.

Mnogo je podataka o kazališnom životu, pokatkad i podosta začudnih, previđenih ili zaboravljenih, koje ove dvije knjige pružaju svojim korisnicima. Moći će se tako utvrditi tko je u nas i koliko pisao o kazalištu, koji su dnevnik i tjednik imali redovite kazališne rubrike i što su njihova uredništva držala temama koje će privući čitateljstvo, čiji su se tekstovi o kazalištu u nas prevodili, koliko smo imali stručnih časopisa, što su hrvatske i bosansko-hercegovačke kazališne institucije imale na repertoaru, o kojim se autorima, redateljima, glumcima i drugim kazališnim ljudima te o kojim njihovim ostvarenjima pisalo mnogo i često, a čiji se rad prešućivao, koliko su, što i gdje naši kazališni ljudi, književnici i publicisti radili izvan domovine i kako su bili ocijenjeni, gdje su sve u domovini i izvan nje djelovali kazališni amateri hrvatskoga podrijetla, koje su etničke skupine imale svoja amaterska, poluprofesionalna i profesionalna kazališta u Hrvatskoj te Bosni i Hercegovini, tko je gostovao u nas i gdje su gostovala naša kazališta, u kojim su gradovima i s kojim repertoarom nastupale putujuće glumačke družine, kojim se pitanjima bavila onodobna kazališna teorija.

U 16. knjizi donosimo 28823 bibliografske jedinice. Tu su ponajprije nepotpisani članci kojih su autori i nakon verifikacije ostali nepoznati (jedinice od broja 1 do broja 3854). Poredani su abecednim redom prema početnoj riječi naslova. Radi izbjegavanja ponavljanja, mnogi anonimni članci koji govore o istom predmetu navedeni su pod zajedničkim brojem. Slijede članci potpisani znakovima (od broja 3855 do broja 4001) i, najposlije, potpisani članci razvrstani abecedno prema prezimenima autora odnosno njihovim pseudonimima i šiframa. Verificirano je 96.5% svih jedinica, a znakom [?] označene su neverificirane jedinice. Gotovo sve jedinice popraćene su uredničkim bilješkama koje pojašnjavaju naslov i daju osnovnu informaciju o sadržaju članka, a člancima koji u periodici nisu bili naslovljeni dodali smo, u uglatim zagradama, uredničke naslove. Naslove izvedenih djela i određenje njihova žanra (tragedija, komedija, vesela igra, igrokaz i sl.) preuzimamo iz članaka, a navodimo imena samo onih izvođača o kojima se u članku na koji se bilješka odnosi može naći i nešto više od pukoga registriranja naslova. Popis akronima i kratica kojima smo se koristili u redakcijskim naslovima i bilješkama te u Predmetnom kazalu donosimo nakon Predgovora.

U 17. knjizi donosimo Predmetno kazalo, Kazalo šifara i pseudonima, Kazalo neutvrđenih autora, Kazalo suautora, Kazalo priopćitelja i Popis periodike. U sustavno raščlanjenom i opsežnom Predmetnom kazalu, koje je, kao i druga kazala, izradio računalni program, nastojali smo izbjeći previše općenite predmete i nepregledno gomilanje brojeva jedinica uz jedan predmet. Zbog toga Kazalo ima veliku vrijednost za korisnike, jer se već iz njega može saznati koje je predstave i u kojem kazalištu režirao neki redatelj ili scenografski opremio neki likovni umjetnik, u kojim su predstavama i u kojim kazalištima nastupali naši glumci i glumice, čime su se sve bavili pojedini umjetnici, tko je s kim polemizirao, o kojim se teorijskim pitanjima raspravljalo. Računalna baza podataka, koja je nastala usporedo s ovom Bibliografijom, i koja se može pretraživati na više načina, pruža dodatne informacije.

Računalni upis i računalna obrada podataka nametnuli su, međutim, neka ograničenja, pojednostavljenja i ponavljanja. Sve predmetnice i potpredmetnice donosimo u nominativu jednine (djelo, intendant, nastup i sl.). Sve kazališne ustanove i družine, osim onih kojima nismo uspjeli utvrditi domicil, navodimo vezane uz pojedine gradove pa smo stoga u Predmetnom kazalu, primjerice, Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu (i sve povijesne inačice njegova imena) riješili uputnicom na ZAGREB (HNK). S istoga razloga, uz tu su predmetnicu vezani i svi članci u kojima se govori o profesionalnim hrvatskim kazališnim predstavama u Zagrebu nakon godine 1840, a hrvatske predstave koje su priređivali njemački zakupnici zagrebačkoga kazališta donose se pod predmetnicom ZAGREB (HNK – Njemačko kazalište). Iza svake dramske predstave u kojoj je neki glumac nastupao ponavljamo ime kazališta u kojem se ta predstava izvodila, pa makar to svagda bilo isto kazalište. Potpredmetnica gostovanje označava i gostovanje u, i gostovanje iz, ali kontekst predmeta isključuje zabunu.

Osobna imena navodimo u etimološkom obliku, a naslove prikazanih djela i imena institucija, gdje god je to moguće, u izvornom obliku. Uz naslove djela pojedinih autora (potpredmetnica: djelo) u zagradi donosimo sve inačice i sve prijevode koji se javljaju u člancima i na kazališnom repertoaru. Drugdje u Predmetnom kazalu, primjerice uz redatelja, izvođače i kazališta, nastojimo donijeti naslov pod kojim se to djelo u danom primjeru izvodilo. Tamo gdje je izvorni naslov i nakon istraživanja ostao neutvrđen, koristimo se hrvatskim prijevodom (s kazališnoga repertoara ili iz članka); tamo gdje je naslov pod kojim je neko prevedeno djelo izvedeno u inozemstvu ostao neutvrđen također rabimo izvorni naslov, ili hrvatski prijevod.

Uz različita izdanja Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, pri verifikaciji imena i naslova oslanjali smo se na dostupne kazališne i opće enciklopedije, leksikone i spomen-knjige, a posebice na tri knjige Repertoara hrvatskih kazališta (ur. Branko Hećimović, Zagreb 1990–2002).

Ova Bibliografija rasprava i članaka o kazalištu namijenjena je prije svega teatrolozima, kazališnim kritičarima, leksikografima i biografima, stručnjacima i znanstvenicima, ali i svim onim ljudima koje zanima naš kazališni i kulturni život. Nadamo se da će im obilje pouzdanih podataka u njima zapisano olakšati istraživački rad i pružiti nove poticaje.